HARBIY LOGISTIKANING EVOLYUSIYASI VA ZAMONAVIY KONSEPSIYALARI

Ashurov Suxrob Abdushukurovich Qurolli Kuchlar Bosh shtabi fakulteti
Moddiy ta’minot kafedrasi, Kiyim-kechak ta’minoti sikli o‘qituvchisi

Harbiy logistika qurolli kuchlarning jangovar salohiyatini shakllantirish va saqlab turishda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo‘lgan kompleks tizim hisoblanadi. U nafaqat moddiy ta’minot jarayonlarini, balki strategik rejalashtirish, resurslarni boshqarish, transport tizimlari va axborot oqimlarini ham qamrab oladi. Zamonaviy sharoitlarda harbiy operatsiyalarning muvaffaqiyati ko‘p jihatdan logistikaning tezkorligi, moslashuvchanligi va ishonchliligiga bog‘liqdir.

Harbiy logistikaning rivojlanish jarayoni insoniyat tarixining barcha bosqichlari bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, u oddiy ta’minot tizimlaridan boshlab yuqori texnologiyalarga asoslangan integratsiyalashgan boshqaruv tizimlarigacha evolyusiya qilgan.

Harbiy logistikaning tarixiy evolyusiyasi

Qadimgi davrlar. Qadimgi sivilizatsiyalarda harbiy logistika asosan qo‘shinlarni oziq-ovqat, qurol-aslaha va kiyim-kechak bilan ta’minlashga qaratilgan edi. Misr, Rim va Xitoy imperiyalarida harbiy yurishlar oldidan maxsus ta’minot tizimlari tashkil etilgan bo‘lib, bu qo‘shinlarning uzoq muddatli harakatlanishini ta’minlagan.

Rim imperiyasi logistikani tizimli shaklga keltirgan ilk davlatlardan biri bo‘lib, yo‘l infratuzilmasi va ombor tizimlari orqali qo‘shinlarni tezkor ta’minlash imkonini yaratgan.

O‘rta asrlar. O‘rta asrlarda logistika ko‘proq feodal tizimga asoslangan bo‘lib, qo‘shinlar mahalliy resurslar hisobiga ta’minlangan. Bu davrda markazlashgan ta’minot tizimlari yetarlicha rivojlanmaganligi sababli harbiy yurishlar ko‘pincha resurslar cheklovlari bilan bog‘liq bo‘lgan.

Sanoat inqilobi davri. Sanoat inqilobi logistika sohasida tub burilish yasadi. Temir yo‘llar, bug‘ dvigatellari va ommaviy ishlab chiqarish tizimlari harbiy ta’minot imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirdi. Endi qo‘shinlarni uzoq masofalarga tezkor va katta hajmda ta’minlash imkoniyati paydo bo‘ldi.

XX asr – jahon urushlari davri. Birinchi va Ikkinchi jahon urushlari logistikaning strategik ahamiyatini to‘liq namoyon etdi. Aynan shu davrda harbiy logistika mustaqil ilmiy-amaliy yo‘nalish sifatida shakllandi.

Front va orqa hudud o‘rtasidagi ta’minot zanjirlarini boshqarish, yoqilg‘i, o‘q-dori va texnik resurslarni uzluksiz yetkazib berish harbiy muvaffaqiyatning asosiy omillaridan biriga aylandi.

Zamonaviy harbiy logistika konsepsiyalari

Raqamlashtirish va avtomatlashtirish. Bugungi kunda harbiy logistika raqamli transformatsiya jarayonini boshdan kechirmoqda. Raqamli platformalar orqali ta’minot zanjirlari real vaqt rejimida kuzatib boriladi. Bu esa qaror qabul qilish tezligini oshiradi va xatoliklarni kamaytiradi.

Avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari omborlar, transport va taqsimot jarayonlarini optimallashtirishga xizmat qiladi.

Sun’iy intellekt va katta ma’lumotlar (Big Data). Sun’iy intellekt logistika sohasida prognozlash va optimallashtirish vazifalarini bajaradi. U ehtiyojlarni oldindan aniqlash, resurslarni taqsimlash va xavf tahlilini amalga oshirishda muhim rol o‘ynaydi.

Big Data texnologiyalari esa katta hajmdagi axborotni tahlil qilish orqali strategik qarorlar qabul qilishga yordam beradi.

Internet ashyolari (IoT) va blokcheyn. IoT texnologiyalari harbiy yuklar, transport vositalari va omborlarni real vaqt rejimida kuzatish imkonini beradi. Bu ta’minot zanjirining shaffofligi va nazorat darajasini oshiradi.

Blokcheyn esa ma’lumotlarning o‘zgarmasligi va xavfsizligini ta’minlab, logistika operatsiyalarida ishonchlilikni kuchaytiradi.

Yashil logistika konsepsiyasi. Zamonaviy harbiy logistikaning muhim yo‘nalishlaridan biri “yashil logistika” hisoblanadi. Bu konsepsiya resurslardan oqilona foydalanish, ekologik xavfsizlikni ta’minlash va chiqindilarni kamaytirishga qaratilgan.

Harbiy sohada bu yo‘nalish yoqilg‘i samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish va ekologik zararlarni minimallashtirishni o‘z ichiga oladi.

Asosiy muammolar va ularni hal etish yo‘llari

Harbiy logistikada bir qator dolzarb muammolar mavjud:

- Ta’minot zanjirlarining murakkabligi
- Xavfsizlik va kiberxavflar
- Resurslarni optimal taqsimlash
- Tezkor qaror qabul qilish zarurati

Ushbu muammolarni hal etish uchun quyidagi yo‘nalishlar muhim hisoblanadi:

- Raqamli boshqaruv tizimlarini keng joriy etish
- Sun’iy intellekt asosida qaror qabul qilish tizimlarini rivojlantirish
- Kadrlar malakasini oshirish va qayta tayyorlash
- Kiberxavfsizlik infratuzilmasini mustahkamlash

Xulosa. Harbiy logistika evolyusiyasi oddiy ta’minot tizimlaridan tortib zamonaviy raqamli va intellektual boshqaruv tizimlarigacha bo‘lgan murakkab rivojlanish yo‘lini bosib o‘tdi. Bugungi kunda u harbiy operatsiyalarning samaradorligini belgilovchi strategik komponentga aylangan.

Zamonaviy texnologiyalar – sun’iy intellekt, IoT, Big Data va blokcheyn – harbiy logistikaning yangi bosqichini shakllantirmoqda. Ushbu innovatsiyalar qurolli kuchlarning tezkorligi, moslashuvchanligi va barqarorligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Kelajakda harbiy logistika to‘liq avtomatlashtirilgan, intellektual va ekologik jihatdan barqaror tizimga aylanishi kutilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Christopher M. Logistics and Supply Chain Management. – London: Pearson, 2016.
2. Kress M. Operational Logistics: The Art and Science of Sustaining Military Operations. – Springer, 2016.
3. USA Department of Defense. Logistics Strategy 2030. – Washington, 2020.